

Strategie zajišťování států jihovýchodní Asie

PAVEL HLAVÁČEK

The Hedging Strategy of the Countries of Southeast Asia

Abstract: Since the end of the Cold War the region of South-East Asia has undergone profound changes, which were marked, above all, by the rise of China and also the US rebalance towards Asia. This paper seeks to demonstrate how the small states in this region cope with the changing regional order. Specifically it explores the reactions of the governments in Manila, Kuala Lumpur and Hanoi to the policies of Washington and Beijing. They employ a general strategy commonly known as “hedging” that includes engagement with China, soft balancing with the United States and enmeshing other regional actors in the related affairs. Although the strategies of the Philippines, Malaysia and Vietnam may look the same, we may find significant differences in the ways hedging is pursued in these countries.

Key words: hedging strategy, balance of power, Southeast Asia, China, USA.

Málokterý region světa prošel v posledních letech tak zásadní proměnou v redistribuci moci jako východní Asie. Ať už sledujeme vývoj v její severní, nebo jižní části, primární hybatel těchto změn je dobře znám: je jím Čínská lidová republika (dále jen Čína nebo ČLR) a její mocenský vzestup za posledních přibližně třicet let. Celková převaha Číny do značné míry vyplývá z jejího geografického postavení. Východní Asie je příznačná tím, že v jejím centru dominuje právě Čína a tu pak obklopuje prstenec menších států (*secondary powers*), jejichž potenciál (vojenský, politický i hospodářský) je většinou srovnatelný se středně velkou provincií Číny. Takto nastavená konstelace pak vytváří unikátní „skládanou“ Těžko bychom ve světě hledali jiný region, kde by mocenská asymetrie mezi ústřední velmocí a jejími sousedy byla tak výrazná a kde by celková prosperita všech aktérů závisela na existenci jediné velmoci.¹ Prudký vzestup čínské moci a jeho dopady se staly jedním z nejčastějších témat, které začaly být (nebo spíše stále jsou) probírány v odborných kruzích. Závěry této debaty nejsou jednoznačné. Zatímco část autorů nevidí v mocenském posilování Pekingu důvod k obavám, jiní v tom naopak spatřují reálnou hrozbu celkové stabilitě regionu (srovnej Gallagher 1994; Roy 1994; Kaplan 2011).

Cílem tohoto textu je představit teoretický koncept „zajišťování“ na příkladu zahraničně-politické strategie Filipín, Malajsie a Vietnamu v období od skončení studené války do současnosti. Tyto tři státy vedou s Čínou dlouhotrvající spor o přesné vymezení hranic v Jihočínském moři² a všechny tři se vůči ČLR nacházejí ve výrazně asymetrickém postavení. ČLR bývá vládami v Manile, Kuala Lumpuru a Hanoji odsuzována za asertivní zahraniční politiku, která stupňuje napětí (nejen v Jihočínském moři), jejich obavu vyvolává také rychlá a nepřilíš čitelná modernizace čínských vojenských složek. Na druhé straně doposud žádný z členských států ASEAN nenaznačil, že by měl v úmyslu svou bezpečnost vylepšit jednostranně orientovanou aliancí: ať už jednostranným vyvažováním s USA proti Číně, nebo naopak přitakáváním Číně a odmítáním USA. Stručně řečeno, žádná formální aliance proti Číně (nebo s Čínou) nikdy zvažována nebyla (Castro 2009: 400).

Znepokojení nad stavem bezpečnosti v regionu, které se v různé míře a intenzitě ozývá z Manily, Kuala Lumpur či Hanoje, představuje výzvu nejen pro státníky těchto zemí, ale též pro teoretiky oboru mezinárodní vztahy. V odborné literatuře jednání, které nelze jednoznačně zařadit do dříve často užívané škály mezi vyvažováním (*balancing*) a přitakáváním, respektive ustupováním (*bandwagoning/accomodating*), bývá označováno jako zajišťování (*hedging*; viz Castro 2009; Goh 2005; Chung 2009/2010; Kuik 2008; McDougall 2012; Roy 2005). Cílem této konzultace je identifikovat různé variace strategie zajišťování v zahraničních politikách Filipín, Malajsie a Vietnamu. Na tuto výzkumnou otázku odpovím postupně v několika krocích. V prvé řadě se pokusím shrnout, proč, respektive čím region jihovýchodní Asie vytváří strukturální podmínky pro vymezování vůči probíhajícím změnám. V další části stručně představím směry, jimiž se vyvíjí výzkum tohoto tématu, tj. jak menší státy reagují na proměnu řádu. Následně rozeberu koncept zajišťování, který pak aplikuji na zahraniční politiky Filipín, Malajsie a Vietnamu.

MĚNÍCÍ SE ROVNOVÁHA MOCI V JIHOVÝCHODNÍ ASII

V současné době existují přinejmenším dvě komplementárně spojené příčiny, které nutí menší státy ve jmenovaném regionu hledat vlastní cestu zajišťování své bezpečnosti. V prvé řadě je to již zmiňovaný růst čínské moci, provázený vzrůstající asertivitou, demonstrovanou primárně ve sporu Číny a jejích sousedů o územní nároky v Jihočínském moři. Druhou příčinou jsou i snahy americké vlády zachovat si v tomtéž regionu výsadní postavení („*US rebalance towards Asia*“). Obě zmíněná témata jsou velmi komplexní a vytačila by na samostatnou studii. Omezme se pro tuto chvíli na záměry, které vlády v Pekingu a Washingtonu deklarovaly ve svých nedávno publikovaných oficiálních dokumentech. Na nich je nejlépe vidět, jaký význam regionu (jiho)východní Asie obě velmoci přikládají.

V případě Číny lze zvýšený zájem o zmiňovaný region ilustrovat na *Bílých knihách obrany* ČLR. Tyto dokumenty vláda v Pekingu publikuje pravidelně od poloviny devadesátých let 20. století. Jejich úkolem je definovat stěžejní bezpečnostní zájmy. Standardně zde nacházíme zmínky o separatismu (na Tchaj-wanu, v Tibetu či Východním Turkestánu), terorismu, pirátství a dalších hrozbách, kterým musí pekingská vláda čelit. Z obsahu poslední *Bílé knihy obrany* (2015) vyplývá, že Peking hodlá uspišit probíhající modernizaci svých ozbrojených složek, s důrazem na rozvoj kapacit válečného námořnictva a jeho schopnosti obhajovat národní zájmy na otevřených mořích. To je v kontextu předchozích *Bílých knih* nová informace, neboť až doposud vedení Číny definovalo roli své armády v prvé řadě jako pozemní velmoc (a tomu také odpovídaly koncepce modernizace armády a zbraňové systémy). Podle některých autorů (Johnston 2013: 17–18) začala zahraničněpolitická asertivita růst už kolem roku 2010. Tedy přinejmenším v projevech některých státníků, kteří mezi „stěžejní národní zájmy“ začali zahrnovat i obranu čínských námořních zájmů v Jihočínském moři.

Bílá kniha obrany (2015) tento posun potvrzuje. Mimo jiné se zde konstatuje, že „*tradiční mentalita, podle které země převažovala nad mořem, musí být opuštěna a hlavní důraz musí být kladen na vazbu s moři a oceány a ochranu námořních práv a zájmů*“ (Bílá kniha obrany 2015). Za tímto účelem pak i čínské námořnictvo má „*postupně přenést svou působnost z ‚obranu pobřežních vod‘ na kombinaci ‚obranu moře‘ a ‚hájení v otevřených mořích‘*“ (Tamtéž). Toto není jen „neškodný“ slovní obrat. V době, kdy byly tyto řádky psány, zveřejnila americké televize CNN reportáž, podle které ČLR na největším z Paracelských ostrovů – Woodyho ostrově (*Woody Island*) – instalovala odpalovací zařízení raket země–vzduch s dosahem asi 200 km (Cohen 2016). Budování zařízení tohoto typu, navíc ve sporných oblastech, se Čína doposud vyhýbala nebo je striktně popírala. Spory – ať už se státy ASEAN, nebo vládou USA – způsobil už jen fakt, že Čína uměle zpevňuje ostrůvky a skaliska, které následně prohlašuje za své území. Pokud by se ale potvrdilo, že tyto čínské aktivity vedou k vytváření vojenských zařízení,

znamenalo by to jednu z největších změn *statu quo* této oblasti od konce studené války (Tamtéž).

Druhý důvod, který potenciálně mění uspořádání v celém regionu, spočívá v očekávané strategii, kterou vláda USA zaujala vůči Číně a jejím aktivitám v regionu. Ve Washingtonu se s formálním ukončením války proti terorismu (po nástupu Baracka Obamy) rozhodli upřít pozornost na oblast „Asie–Pacifik“ (která zahrnuje i východní Asii). „*Jako tichomořský národ*“, tvrdil prezident Obama během své cesty po Austrálii v listopadu 2011, „*Spojené státy budou sehrávat větší a dlouhotrvající roli při formování tohoto regionu a jeho budoucnosti*“ (Obama 2011). Hillary Clintonová, ministryně zahraniční USA, na jeho slova navázala článkem v časopise *Foreign Policy*, v němž tvrdila, že nejdůležitější výzvou amerických státníků pro příští dekádu bude zajistit si dostatečně velké množství investic „*do asijsko-tichomořského regionu, [protože ten se stal] klíčovým hybatelem světové politiky*“ (Clinton 2011).

Tvůrci americké zahraniční politiky pak přesunutí pozornosti do západního Pacifiku začali označovat „*pivot to Asia*“ (*pivot to Asia*; viz Obama 2011). Kromě série obchodních a vojenských smluv, které Obamova administrativa začala se zeměmi Asie a Pacifiku popopisovat, rozhodla také o navýšení amerických jednotek v australském Darwinu až na 2500 příslušníků námořní pěchoty od roku 2017 (Calmes 2011). To samo o sobě není nijak zásadní číslo, avšak jedná se o největší navýšení amerických vojáků v tomto regionu od konce války ve Vietnamu. V důsledku těchto kroků zažíváme jednu z největších změn v americké zahraniční politice po roce 1945: Evropa poprvé v historii přestane být v dlouhodobé perspektivě hlavní prioritou strategických zájmů USA a její místo v 21. století zaujme region Asie–Pacifiku (Walt 2011; srovnej Ba 2009: 371).

TEORETICKÝ RÁMEC STRATEGIE ZAJIŠŤOVÁNÍ

Debata o důsledcích vzestupu Číny je mimořádně bohatá a uchopitelná jen se značnou mírou zobecnění. V diskurzu o zahraniční politice lze identifikovat tři základní kategorie, jak menší státy odpovídají na měnící se uspořádání svého regionu; mohou uplatnit strategii vyvažování (*balancing*), přitakávání, respektive ustupování (*bandwagoning/accommodating*), nebo zajišťování (*hedging*), též označované jako „úhybné vyčkávání“ (*fence-straddling*; viz Chung 2004: 35, 37; Roy 2005; McDougall 2012).

Stoupenci „teorie vyvažování“ věří, že pokud bude vývoj mezinárodních vztahů pokračovat jako doposud, je pouze otázkou času, kdy menší státy (*secondary powers*) z Asie a Pacifiku budou se Spojenými státy vyhledávat ochranu před Čínou. Do této kategorie řadíme například „*ofenzivního realistu*“ Johna Mearsheimera, který tvrdí, že malé státy se dříve či později přidají na stranu USA, protože z mocné Číny budou mít strach. USA a Čína se dle Mearsheimera „*pravděpodobně zapojí do intenzivního bezpečnostního soupeření se značným potenciálem pro vypuknutí války, [zatímco] sousedé Číny se připojí k USA, aby moc Číny zadrželi*“ (Mearsheimer 2006: 160).

V podobně chmurném duchu se vyjadřuje také studie výzkumného institutu RAND Corporation: „*V dohledné budoucnosti je nepravděpodobné, že teritoriální a námořní spory mezi Čínou a vybranými státy ASEAN budou vyřešeny prostřednictvím multilaterální prevence konfliktů a budování důvěry... Z toho vyplývá, že protichůdné nároky budou dále představovat riziko vypuknutí konfliktu v Jihočínském moři*“ (Sokolsky – Rabasa – Neu 2000: 67). Autoři těchto slov Richard Sokolsky, Angel Rabasa a C. Richard Neu dospěli k závěru, že státy ASEAN se budou Číny stále více obávat a budou vyhledávat užší vojenské vazby na USA. Jmenovaná trojice očekává, že budoucí vztahy mezi USA a státy jihovýchodní Asie bude formovat kombinace politiky zadržování (*containment*) a angažování (*engagement*), přičemž sami pro tuto strategii vytvářejí označení *congaement* (Tamtéž: xii).

Jedním z prvních, kdo upozornil na to, že reakce některých zemí na vzestup Číny jsou značně netradiční a že existující teoretický aparát zaostává, byl Amitav Acharya. Ten

vycházel z poznatků malajsijské zahraniční politiky v devadesátých letech minulého století. Podle něj vláda v Kuala Lumpur nedůvěřovala ani Číně, ani USA, protože se obávala, že tyto velmoci by svým soupeřením mohly rozdělit region do dvou antagonistických táborů. A proto spíše než budování jednostranných aliancí – tj. buďto s USA proti Číně, nebo naopak – spoléhali Malajsijsci na prohlubování regionálních multilaterálních institucí, zejména pak ASEAN (Acharya 1999). Jeho závěry rozvádí malajsijský politolog Cheng-Chwee Kuik (2015a, 2015b, 2016), který se pokusil uchopit vývoj zahraničních politik zemí ASEAN vůči Číně v několika vývojových etapách. Podle Kuika významnou roli vždy sehrávaly hospodářské krize; například takzvaná asijská finanční krize z roku 1997 nebo ta současná globální (počínajíc léty 2008/2009). Pro poslední etapu vývoje zajišťování je příznačné, že v oblasti Jihočínského moře eskaluje napětí. Nepotvrzují se sice optimistické předpoklady, které očekávaly, že vzestup Číny bude bezproblémový, nicméně nepotvrzují se ani „nejčernější“ scénáře, které očekávají přinejmenším vyvažování jako v době studené války. Spíše se zdá, že menší státy jihovýchodní Asie prohlubují a rozšiřují to, co dělaly doposud, a zajišťují se proti budoucím rizikům (Kuik 2016; srovnej Goh 2016).

Ačkoli o zajišťování bylo publikováno mnoho článků, řada autorů, která tento koncept využívá, se shoduje (Medeiros 2005/2006: 164; Goh 2005: 2; Kuik 2016), že jmenovaná strategie zůstává hluboce nerozvinutá. Příliš mnoho otázek totiž buď stále zůstává nezodpovězeno, anebo se na ně odpovědi velmi liší. Neexistuje například shoda v tom, kam vlastně zajišťování zařadit v kontextu teorií mezinárodních vztahů. Jakékoli chování státu lze analyzovat z různých perspektiv a závisí pouze na teoretické inklinaci konkrétního autora, respektive těch proměnných, které považuje za klíčové. Část autorů považuje *hedging* za „rozšíření tradiční teorie rovnováhy moci“ (Tessman – Wolfe 2011: 216), pro jiné byl tento koncept vytvořen právě proto, že (neo)realistická perspektiva není schopná nabídnout věrohodné vysvětlení. Jiní, jako například Cheng-Chwee Kuik (2008: 160–163), se přiklání k neoklasickému realismu, který za klíčové proměnné považuje jak kombinaci strukturálních faktorů (tj. velmocenské vztahy), tak faktory vnitropolitické (tj. hospodářské zájmy, typ režimů, ideologie aj.; srovnej Chung 2009/2010: 669–671).

Není zcela jasné, jaké podmínky by měl „zajišťující se“ (*hedger*) splňovat. Část autorů chápe zajišťování jako obecný koncept, který lze aplikovat na jakéhokoli státního aktéra, neboť každý (včetně světových velmocí jako USA, Číny a Japonska) si ve své zahraniční politice vytváří nějaké „pojistky“ pro případ nenadálých událostí (Medeiros 2005/2006; Heginbotham – Samuels 2002). Jiní s takovou interpretací zásadně nesouhlasí. Například Evelyn Gohová je toho názoru, že zajišťování je záležitostí pouze menších či slabších států (Goh 2005: 3–4). Spor se vede i mezi těmi autory, kteří konceptu „zajišťování“ využívají pro analýzu zahraniční politiky zemí (jiho)východní Asie. Zatímco část je přesvědčena, že *hedging* je přímou reakcí na vzestup moci Číny (Kang 2003), jiní (Goh 2005; Kuik 2008, 2015a) takovéto pojetí vnímají jako problematické: jednak proto, že se tím zaměňuje pojem „zajišťování“ za specifickou formu „vyvažování“, a především pak proto, že při zajišťování „nejde ani tak o vymezení vůči jednomu konkrétnímu aktérovi, jako spíše o snahu rozptýlit nejširší rizika vyplývající z nejistot“ (Kuik 2015a: 155–156).

Odlišné pojetí konceptu zajišťování se pak projevuje na závěrech, ke kterým autoři docházejí. Tak například korejský politolog Jae Ho Chung (2009/2010: 666–667) za aktivně zajišťující (*active hedger*) považuje Filipíny, zatímco Malajsii a Vietnam řadí mezi váhavě zajišťující (*hesitant hedger*). Pro Cheng-Chwee Kuika (2015b: 14–15) naopak lehkou formu zajišťování (*light hedging*) naplňuje Malajsie, zatímco těžkou formu (*heavy hedging*) Vietnam. Filipíny dle Kuika už zcela zřetelně provozují otevřené vyvažování (*open balancing*). Denny Roy (2005: 314–316) a Euan Graham (2013: 312, 314, 323) jsou zajedno v tom, Filipíny vnímají hrozbu Číny intenzivněji než ostatní státy regionu, což se mimo jiné projevuje užší spoluprací s USA. Titíž autoři by se patrně shodli také na tom, že Vietnam se snaží zachovávat rovnováhu mezi bilaterálními vztahy s Čínou i USA.

Avšak zcela se rozcházejí v hodnocení Malajsie. Zatímco Roy se domnívá, že největší potenciální hrozbou Malajsie je Čína, podle Grahama se Kuala Lumpur snaží držet v „mantinelech“ politiky nezúčastněnosti, mezi jejíž představitele v dobách studené války tradičně patřila. Celková neukotvenost konceptu zajišťování vyplývá ze dvou základních skutečností. Jednak autoři přistupují k tématu z různých teoretických perspektiv (a tudíž analyzují i odlišné proměnné), jednak se zabývají chováním jmenovaných států v různých časových obdobích.

Tento text se snaží popsaný stav změnit. Je vystaven na pojetí konceptu zajišťování jako strategie malých států jihovýchodní Asie, které jsou nuceny se vyrovnat s rychle se měnícími strukturálními podmínkami tohoto regionu. Zajišťování je zde interpretováno v realistické perspektivě; soustředí se na chování malých států v interakci se světovými velmocemi (primárně USA a ČLR). Analyzovaným obdobím je doba od skončení studené války do současnosti. V tomto teoretickém rámci budeme rozlišovat zajišťování aktivní a pasivní. Aktivními zajišťujícími (*active hedgers*) máme na mysli ty státy, které se pokoušejí maximalizovat výnosy vyplývající z velmocenského střetávání mezi Čínou a USA, i když se formálně odmítají přidat k jedné či druhé straně. Aktivní hledání jejich „střední cesty“ primárně spočívá v účelovém vytváření rovnováhy mezi USA a Čínou, včetně pronajímání svých vojenských základem cizím velmocem. Opatrně zajišťující (*hesitant hedgers*) představují přesný opak: „velmocenské“ soupeření odmítají, a právě proto vykazují malou ochotu přidávat se k jedné či druhé straně. Tato „střední cesta“ zajišťování se projevuje kategorickým zavržením hegemonních ambicí, zdůrazňováním „nezúčastněnosti“ (například neochotou propůjčovat své území pro budování vojenských základů cizím velmocím) a zachováváním jen nezbytně nutných vazeb na USA i Čínu.

V obecné rovině bývá zajišťování chápáno jako soubor opatření, která mají zabránit důsledkům nechtěného vývoje. Obzvláště typická je tato strategie pro aktéry, kteří se nacházejí v rychle se měnícím prostředí a mají dobrý důvod se těchto změn obávat. Proto vůči nim vytvářejí „pojistky“ (například finanční, ale také diplomatické či vojenské). Podstatné je, že nesázejí výhradně na „jednu kartu“. Naopak jejich postup je příznačný tím, že uplatňují několik různých způsobů, které se vzájemně doplňují a překrývají (Fiori – Passeri 2013: 8–9). V mezinárodních vztazích chápeme zajišťování jako „*ponechávání si více než jedné strategické volby vůči možným bezpečnostním hrozbám v budoucnosti*“ (Roy 2005: 306). Cílem takového jednání je pak získat co nejvíce prostoru pro manévrování a svobodu rozhodování. Do slovníků mezinárodní politiky se „zajišťování“ dostává od devadesátých let 20. století, a to ve dvou odlišných pojetích: buď jako strategie světových velmocí,³ nebo naopak jako strategie malých (či slabších) států (*secondary states*), které se ve svých zahraničních politikách vyrovnávají se systémovými změnami po skončení studené války (Kuik 2016: 3; Fiori – Passeri 2013: 8–9).

Jednu z nejčastěji užívaných definic zajišťování vytvořila australská profesorka Evelyn Gohová. Ta *hedging* definovala jako „*soubor strategií, jejichž cílem je vyhýbat se [...] situacím, v nichž se státy nedokážou rozhodnout ani pro jednu z alternativ mezi vyvažováním, ustupováním nebo neutralitou. Namísto toho si kultivují pozici střední cesty, kterou předcházejí nebo se vyhýbají volbě jedné strany [...] na úkor té druhé*“ (Goh 2005; srovnej Kuik 2016). Gohová zdůrazňuje, že pokud má mít koncept zajišťování analytické využití, je třeba jej odlišit od jiných způsobů, kterými se státy mohou vyrovnávat s nejistotami mezinárodního či regionálního uspořádání. Zajišťující strategie by dle autorky měla obsahovat tři prvky: politiku angažovanosti (*engagement*), měkkého, respektive nepřímého vyvažování (*soft/indirect balancing*) a vtaňování (*enmeshing*; viz Goh 2005: 3–4).

Angažovaností je míněno vytváření úzkých politických, obchodních nebo i vojenských vztahů. Zajišťující stát zde usiluje o to, aby země, vůči níž je tato strategie namířena, přijala zavedené normy a pravidla chování v mezinárodních vztazích, a aby tak nakonec byla „socializována“ do existujícího řádu.

Měkké či nepřímé vyvažování se projevuje tak, že zajišťující stát posiluje své vojenské i diplomatické kapacity, které však nejsou namířeny proti žádné konkrétní zemi. Vyvažování může být činěno buď interně, například navyšováním vojenského rozpočtu na obranu, anebo externě, respektive v bilaterální či multilaterální spolupráci s ostatními státy, které sdílejí podobné zájmy, například zvýšenou aktivitou v regionálních organizacích, kde mohou být společné obavy artikulovány.

Vtahováním označujeme jednání zacílené vůči co největšímu počtu vlivných aktérů. Ty se zajišťující stát snaží povzbudit, aby se o bezpečnostní či jinou problematiku ve vybraném regionu více zajímaly a staly se součástí jejího řešení (Goh 2005).

Tabulka č. 1
Strategie zajišťování v jihovýchodní Asii

| Co dělat? | S kým? | Za jakým účelem? |
|--|---------------------------|---|
| Angažovat se (<i>angagement</i>) | s Čínou | „socializovat“ Čínu, aby přijala zavedené modely jednání v mezinárodních vztazích |
| Měkkce/nepřímou vyvažovat (<i>soft/indirect balancing</i>) | s USA | ujistit se, že se USA neuchýlí do izolace |
| Vtahovat (<i>enmeshing</i>) | s vlivnými aktéry regionu | vytvořit stabilní regionální řád |

Zdroj: Autor dle Evelyn Goh (2005).

Pokud tuto definici aplikujeme na region jihovýchodní Asie, pak je strategie zajišťujících států uplatňována, aby došlo: zaprvé k usměrnění mocenského potenciálu Číny a zařazení čínským „revizionistickým“ ambicím, nebo alespoň tomu, co je za čínský revizionismus považováno; zadruhé k zachování aktivní přítomnosti USA v regionu, která by nadále garantovala rovnováhu moci; a konečně zatřetí k vytvoření stabilního prostředí za účasti co nejvyššího počtu ostatních velmocí (Goh 2005: 3–4; viz tabulku č. 1).

FILIPÍNY

Filipíny se na první pohled zdají být zemí, která ve své zahraniční politice jasně uplatňuje koncept vyvažování Číny s pomocí USA. Vztahy mezi Manilou a Pekingem výrazně komplikují spory o vymezení hranice v Jihočínském moři, které nejednou přerostly v otevřenou konfrontaci. Současně Filipíny patří mezi nemnoho zemí jihovýchodní Asie, na jejichž území se nacházejí vojenské základny USA. Přesto podrobnější pohled odhaluje, že tak jednoznačně vyprofilovaná zahraniční politika Filipín není.

Angažování ve vztahu s Čínou

Filipíny a Čína udržují diplomatické styky od poloviny sedmdesátých let minulého století. Od normalizace vzájemných vztahů (1975) všechny filipínské vlády dodržovaly „politiku jedné Číny“, i když zejména na přelomu osmdesátých a devadesátých let byla vláda prezidentky Corazon Aquinové Pekingem kritizována, že s Tchaj-wanem udržuje nadstandardní vztahy (Taiwan Today 1990). Za počátek filipínského angažování ve vztahu s Čínou od skončení bipolarity lze považovat šestidenní návštěvu (1993) filipínského prezidenta Ramose v Pekingu, na níž se setkal s čínským vůdcem. Schůzka proběhla poté, co filipínští zákonodárci odsouhlasili uzavření amerických vojenských základen (1991),⁴ což následně potvrdili vstupem své země do Hnutí nezúčastněných zemí (1993). Díky těmto

dvěma krokům byly odstraněny hlavní překážky, které v předchozích letech oběma stranám bránily v prohlubování spolupráce. Prezident Ramos na jednání s čínským protějškem Tiang Ce Minem artikuloval zájem na spolupráci ve dvou směrech, které se měly stát základem budoucích vztahů: zlepšování podmínek pro zvýšení obchodní a kapitálové výměny a také vzájemný dialog ohledně nevyjasněné námořní hranice v Jihočínském moři (UPI 1990).

Slibně se rozvíjející vztahy narušila série incidentů na Spratlyových ostrovech v letech 1994–1996. Čína zde zahájila stavbu víceúčelových vojenských zařízení. Nad hlavním atolem u Mischiefova skaliska (*Mischief Reef*)⁵ byla vyvěšena i čínská vlajka.⁶ Filipínská vláda takové jednání označila za narušení své suverenity, neboť z hlediska mezinárodního práva (*United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS*) se zmiňované ostrovy nacházejí ve dvousetmílovém pásmu výlučné ekonomické zóny (*Exclusive Economic Zone – EEZ*) Filipín. Nicméně protestní nota byla v Pekingu zamítnuta s tím, že jde pouze o úkryty pro rybáře (Segal 1996: 129; Meyer 1996: introduction).

Incident u Mischiefova skaliska vyvolal ve vztazích obou zemí vážnou roztržku. Filipinci považovali čínské jednání za hrozbu pro svou bezpečnost. Nakonec se hrozící krizi mezi Filipíny a Čínou podařilo urovnat; Manila souhlasila s pokračováním mírového dialogu a s Pekingem se dohodla (1996) na přijetí nezávazných pravidel pro chování v Jihočínském moři. Podle nich měly obě strany stáhnout ze sporných oblastí Mischiefova skaliska své lodě i posádky a vyvarovat se jakýchkoli jednostranných opatření, které mohly situaci zhoršovat. Filipínská strana toto urovnání považovala za svůj diplomatický úspěch: nedokázala sice přimět Čínu, aby zcela stáhla posádku, přesvědčila však její vládu, aby byla otázka sporných hranic v Jihočínském moři řešena multilaterálně, tj. s ostatními členy ASEAN. Od té doby docházelo mezi Manilou a Pekingem k častější komunikaci a státním návštěvám (Castro 2009: 408–409).

Za vrchol filipínské angažovanosti vůči Číně lze označit návštěvu filipínského prezidenta Josepha Estrady v Pekingu v roce 2000 a podpis společné deklarace o strategické spolupráci obou zemí (*Joint Statement between China and the Philippines 2000*). Tato smlouva prohlubovala existující spolupráci a rozšiřovala ji o takové oblasti, jako je obrana, věda a vzdělání, zemědělství, energetika apod. Díky ní se z Číny po roce 2000 rázem stal klíčový obchodní partner Filipín a také jeden z největších dárců rozvojové pomoci (Tow 2004: 448). Podle stránek filipínského velvyslanectví v Pekingu se obě strany shodovaly v tom, že počátkem 21. století zažívají „zlaté období“ *spolupráce*“ (*Embassy of Philippines b. d.*)⁷

Přesto hlavní očekávání, která prezident Estrada vkládal do podpisu strategického partnerství, zůstala nenaplněna. Filipínský prezident věřil, že intenzivní spolupráci s Čínou bude možné překonat vzájemné spory, jako byl například ten o Mischiefovo skalisko (Castro 2009: 409). Čína ale nikdy své lodě a námořníky ze sporných oblastí nestáhla. Navíc na jaře 2012 čínské lodě zablokovaly přístup k dalšímu ze sporných bodů Jihočínského moře, mělčině Scarborough (*Scarborough Shoal*).⁸

Tento incident přiměl filipínskou vládu ke změně v angažování ve vztahu s Čínou. Manila přestala spoléhat pouze na dialog a zpochybnila čínské aktivity právní cestou. V únoru 2013 požádala o arbitráž u Stálého rozhodčího soudu (*Permanent Court of Arbitration – PCA*) v Haagu a po více než třech letech soud uznal oprávněnost filipínské stížnosti. Argumenty čínské strany byly zamítnuty, nicméně vláda v Pekingu dávala od začátku najevo, že se tohoto sporu odmítá zúčastnit. Konkrétní důsledky „právní angažovanosti“ vůči Číně lze jen těžko předvídat. Vláda v Pekingu již ale dala najevo, že závěry haagského rozhodnutí se nebude cítit právně vázána (BBC News 2016).

Měkké vyvažování s USA

Filipíny v současné době nemají žádného vnějšího nepřítele, vůči kterému by se vymezovaly a uplatňovaly politiku tvrdého vyvažování (*hard balancing*). Největší hrozbu

filipínské bezpečnosti a stabilitě představují faktory vnitřní politiky, v první řadě terorismus, chatrné hospodářství, vysoká kriminalita a korupce (Castro 2010: 698).

Přesto Filipíny patří mezi státy, které můžeme označit za tradičního spojence USA v tomto regionu.⁹ Obzvláště v době studené války patřily mezi pilíře americké politiky zadržování komunismu. Po pádu bipolarity se americko-filipínské vztahy rozvolnily. Zatímco vláda USA začala upírat více pozornosti na hrozby a rizika v oblasti severovýchodní Asie, filipínští zákonodárci dospěli k názoru, že přítomnost spojeneckých sil na jejich území již nebude potřeba (Simon 1999: 325–326; Mauzy – Job 2007: 627).

Filipínci však změnili postoj po incidentu u Mischiefova skaliska (1995). To byl jeden z momentů, který znovu inicioval debatu o tom, za jakých podmínek by se americké jednotky mohly na Filipíny vrátit. Výsledkem bilaterálního jednání s USA byl podpis (1999) Dohody o pobytu hostujících jednotek (*Visiting Forces Agreement – VFA*) a zahájení pravidelných americko-filipínských vojenských cvičení Balikatan.¹⁰ Žádný z těchto kroků však nebyl deklarován jako vyvažování Číny, protože filipínská vláda neměla jakýkoli zájem si zhoršit vztahy s ČLR, které v tu dobu byly na vzestupu.

Velká příležitost pro upevnění (nejen) bezpečnostních vazeb na USA přišla po 11. září 2001. Tehdejší filipínská prezidentka Gloria M. Arroyová patřila mezi první státníky, respektive státnice, kteří vyhlásili podporu americké válce proti terorismu. Na oplátku prezident Bush vyslal na Filipíny vojenskou jednotku, která měla podporovat filipínské vládní vojsko v boji s teroristickými skupinami napojenými na Al-Káidu (Castro 2009: 406).¹¹ V roce 2003 byly Filipíny dokonce zařazeny do kategorie hlavních spojenců USA mimo NATO (*major non-NATO ally*), a v důsledku toho byl Manile umožněn přístup k americké vojenské pomoci, informacím i moderním technologiím (U.S. Department of State 2015).

Spolupráce v USA byla obhajována bojem proti společnému nepříteli, tj. teroristům, nikoli proti konkrétnímu státu. Ale i boj proti teroristům vyvolával ve vztazích s USA občasně spory. Když vláda ve Washingtonu podnikla kroky k odstranění režimu Saddáma Husajna (2003), v Manile americkou intervencí zpočátku podporovali. Ale už v polovině roku 2004 byly všechny filipínské jednotky navzdory americkým protestům¹² z Iráku staženy. Následně prezidentka Arroyová podnikla návštěvu Peking, kterou média interpretovala jako „zásadní odklon“ od proamerické zahraniční politiky (Robles 2004).

Avšak spíše než o odklon od USA šlo o snahu zachovat si dobré vztahy s Čínou, aniž by se Filipíny musely v mezinárodní politice přiklonit na stranu jedné či druhé velmoci. Hlavním cílem bylo zachovat si maximální svobodu rozhodování. A kdyby v následujících letech nedocházelo k incidentům v Jihočínském moři, upřednostňovali by tuto politiku i prezidenti po Glorii Arroyové.

Filipíny mají zájem na tom, aby USA neopustily jihovýchodní Asii. Boj s terorismem je jedním ze způsobů, jak vládu ve Washingtonu přesvědčit. Především ale filipínští státníci potřebují americké jednotky v regionu jako pojistku pro případ, že by došlo k eskalaci sporu o ostrovy v Jihočínském moři.

To se zatím nestalo, ale série menších i větších incidentů vede filipínské představitele k hledání explicitních záruk, které by tomu zabránily. „*Za těchto okolností*,“ prohlásil tehdejší ministr obrany Voltaire Gazmin po čínském záboru mělčiny Scarborough (2012), „*už nemůžeme zůstat sami. Potřebujeme aliance. Pokud bychom zůstali sami, stali bychom se otloukánek mocnějších, a to je přesně to, co se teď děje*“ (Wall Street Journal 2013: 14). Ještě dál šel ve svých výrocích prezident Aquino, který situaci Filipín přirovnal k Československu v roce 1938.¹³

Na základě výše uvedených prohlášení by se mohlo zdát, že z Filipín se opět stal tradiční spouštěč USA, který vyvažuje vyzývatele USA v jihovýchodní Asii. Avšak výroky současného prezidenta Rodriga Duterteho – zejména jeho volání po ukončení spolupráce s USA a sblížení s Čínou – svědčí o opaku. Pokud by Duterte svůj záměr realizoval, stal by se první filipínskou hlavou státu, která se bezpečnost své země snaží zajistit jednostrannou orientací vůči straně, která teritoriální integritu zpochybňuje.

Vtahování ostatních

Zajišťovací politika Filipín přispěla nejen k prohloubení spolupráce s USA a Čínou, ale také s dalšími aktéry v regionu. Během pouhých čtyř let dokázali Filipínci uzavřít čtyři strategická partnerství: s Vietnamem, Japonskem (obojí 2011), Austrálií (2012) a nakonec i s USA (2014; viz Amador III 2013; Parameswaran 2015a). Pokud nebereme v potaz samy USA, pak se ukazuje, že filipínská diplomacie se zaměřuje na státy, které jsou buď považovány za spojence USA v regionu, nebo na ty, které vedou s Čínou spor o vedení hranice v Jihočínském moři (Vietnam).

Problematickou sporných území v Jihočínském moři se Manila pokusila artikulovat na jednání ASEAN, avšak neúspěšně, protože nikdo z členských států neměl, respektive nemá zájem vztahy s Pekingem zhoršovat. V závěrečných komuniké ASEAN bychom sice mohli dohledat společné obavy z eskalace napětí v regionu, nicméně Čína zde není explicitně uvedena. Státy ASEAN spíše spoléhají na prohlubování bilaterálních politických a hospodářských vazeb (*engagement*). Avšak právě tato neschopnost bránit zájmy jednoho ze svých členských států prohlubuje nedůvěru Filipínců ve schopnosti ASEAN (South China Morning Post 2016).

MALAJSIE

V dobách bipolárního uspořádání byla Malajsie považována za zemi svobodnou (nekomunistickou), neutrální a (od roku 1970) nezúčastněnou, která se aktivně zapojovala do regionálních integračních projektů (například ASEAN). V obranné politice tradičně spoléhala na úzkou vazbu se západními státy, zejména na Velkou Británii, Austrálii a státy Commonwealthu.¹⁴ S nástupem premiéra Mahathira Mohamada (v úřadu 1981–2003) Malajsie prohloubila spolupráci s asijskými zeměmi, zejména s Japonskem v rámci takzvané *Look East Policy*.

Angažování ve vztahu s Čínou

Vláda v Kuala-Lumpuru zahájila (1974) angažování ve vztahu s Čínou jako vůbec první členský stát organizace ASEAN.¹⁵ Čína však byla i nadále vnímána jako hlavní hrozba malajsijské bezpečnosti. Vzájemné vztahy negativně poznamenávaly dva faktory: Jednak Peking tajně podporoval ilegální Komunistickou stranu Malajsie (*Communist Party of Malaysia – CPM*), která proti vládě v Kuala Lumpur vedla ozbrojený odpor; jednak obě vlády vedly spor o územní nároky na Spratlyovy ostrovy. Teprve konec bipolarity umožnil změnu, kterou vláda premiéra Mahathira velmi podporovala (Kuik 2008: 172).

Změnu angažovanosti vůči Číně bývá zdůvodňována působením tří faktorů (Liow 2000: 672–673, 676; Kuik 2008: 173–174): Zprv v prosinci 1989 složili zbraně poslední povstalci z CMP. Stalo se tak zejména proto, že je přestala podporovat Čína. Jakmile bylo zjevné, že to není jen taktická změna a že Čínu už není nutné považovat za hlavní hrozbu, stal se z malajsijského premiéra Mahathira „nejhlasitější obhájce Číny, od lidských práv až po bezpečnostní otázky“. „Čínu už nepovažujeme za hrozbu,“ prohlásil Mahathir, protože „nemáme zájem se hádat. Nedovolíme, aby minulost donekonečna determinovala naši budoucnost“ (citováno dle Dhillon 2009: 153–154).

Druhý faktor, který přispěl ke změně angažovanosti, souvisel s přílišnou hospodářskou závislostí na trzích v USA a Japonsku. Premiér Mahathir vycházel z přesvědčení, že agendou zahraniční politiky by měla být „ekonomika spíše než geopolitika a spíše filozofie založená na prosperitě mezi sousedy než vnímání hrozeb a bezpečnostní aliance“ (Liow 2000: 673).¹⁶ Z tohoto pohledu podporoval posilování hospodářské spolupráce s Čínou. A tato strategie se ukázala jako úspěšná. Jen během první dekády v 21. století vzrostl čínsko-malajsijský obchod osminásobně. Čína postupně předběhla tradiční malajsijské partnery, jako byly USA a Japonsko, a v současné době (2015) je vůbec největším obchodním partnerem (Department of Statistic Malaysia 2015).

Třetí faktor malajsijské angažovanosti byl důsledkem proměny mezinárodního systému a odlišného vnímání hrozeb. Podle Liowa (2000: 678) malajsijské politické elity byly v devadesátých letech minulého století skeptické „*ohledně silové diplomacie Washingtonu*“, protože „*Spojené státy získaly příliš mnoho moci a vlivu nad menšími rozvojovými zeměmi*“. Vzhledem k tomu, že Malajsie se vždy definovala jako jedna z vůdčích zemí třetího světa, kritizovala většinu amerických vojenských intervencí (například v Perském zálivu, Somálsku i Bosně). Spojenectví s Čínou se stalo účelovým prostředkem, jak omezit americkou hegemonii ve světě a zvýšit svůj vliv, ať už v rámci takzvané jiho-jihní spolupráce, nebo v rámci zemí třetího světa. Pročínskou zahraniční politiku podporoval i premiér Abdulláh Badawi (ve funkci 2003–2009), který Čínu charakterizoval jako „*zemi míru a bezpečnosti*“ (citováno dle Chinyong – Nawab – Osman 2009: 144). Ostře se vymezoval vůči tomu, když vlády USA a Japonska v roce 2005 ve společném komuniké označily rostoucí vojenskou moc Číny za potenciální hrozbu regionální bezpečnosti (Tamtéž: 143–144).¹⁷

Důležitým aspektem malajsijské angažovanosti vůči Číně bylo vytváření nadstandardních bilaterálních vztahů – ať už na osobní (tj. časté setkávání představitelů státu), nebo na institucionální úrovni (tj. vzájemná podpora v mezinárodních organizacích, vytváření konzultativních mechanismů) – a účelové vyhýbání se sporným tématům. Malajsie, na rozdíl od Filipín nebo Vietnamu, dlouhá léta předstírala, že spor o námořní hranice v Jihočínském moři se jí prakticky netýká. Ačkoli v minulosti (1981, 1994, 2010, 2013, 2014) došlo k několika drobným incidentům – zejména ve sporu o Jamesovu mělčinu (*James Shoal*) v oblasti Spratlyových ostrovů –, malajsijská vláda se k nim nevyjadřovala. To bývá někdy označováno jako politika „zachovávání klidu“ (*playing it safe*) nebo „umírněně odpovědi“ (*low-key response*).

Podobný postoj Malajsie zachovala, když se Čína a Filipíny střetly u Mischiefova skaliska (1995). Vláda premiéra Mahathira Mohamada tehdy zdůraznila, že spor o Mischiefovo skalisko se musí řešit v rámci bilaterálních vztahů. Odmítla i hlubší zapojení USA. A tatáž situace se opakovala o čtyři roky později: Malajsie znovu odmítla filipínskou žádost, aby se spor o Mischiefovo skalisko projednával na Regionálním fóru ASEAN (*ASEAN Regional Forum – ARF*; viz Kuik 2008: 173). V neposlední řadě se Malajsie (na rozdíl od Vietnamu) odmítla připojit k filipínským žádostem o arbitráž, kterou Manila adresovala do Haagu v roce 2013.

Malajsijsci takto jednají zčásti proto, že jejich nároky se nacházejí na nejjihnějším cípu Čínou prosazované „devítibodové hranice“ (*nine-dashed line*) v Jihočínském moři. Díky velké vzdálenosti v minulosti nedocházelo k tak častým konfliktům s čínským námořnictvem jako v případě Filipín či Vietnamu. Z toho důvodu vláda v Kuala Lumpur nevnímá čínskou asertivitu jako bezprostřední hrozbu (Parameswaran 2015b).

Měkké vyvažování s USA

Z pročínské orientace Malajsie v politice domácí¹⁸ i zahraniční někteří pozorovatelé dospěli k závěru, že Kuala Lumpur „*omezeně přitakává*“ (*limited bandwagoning*) Pekingu (Kuik 2008: 176) nebo že mezi oběma státy existuje nějaká forma „*tajného spojenectví*“ (*tacit entente*; viz Chung 2009/2010: 666), protože míra ústupků vůči Číně zdánlivě přesahuje standardní bilaterální vztahy. Nicméně představovat Malajsijsi jako podřízeného spojence Číny by bylo nepřesné: to, že malajsijská vláda v některých věcech účelově ustupuje zahraničněpolitickým prioritám Číny, neznamená, že je ochotná tolerovat čínskou hegemonii v (jiho)východní Asii.

Tomu odpovídá i její zahraniční politika. Malajsijská angažovanost vůči Číně byla vždy doplňována intenzivní spoluprací („měkkým vyvažováním“, *soft balancing*) se Spojenými státy americkými, a to nejen v otázkách obrany a bezpečnosti. Už v devadesátých letech minulého století Malajsie poskytovala Spojeným státům zpravodajské informace, výcviková střediska pro vedení boje v džunglích (*jungle warfare facility*) a organizovala

speciální vojenská cvičení v podmínkách snížené letecké a námořní viditelnosti (*low-visibility naval and air exercises*). Po vyhlášení amerického tažení proti terorismu Kuala Lumpur umožnil přelétávat americkým letadlům nad svým vzdušným prostorem a americkým lodím nabídl volný přístup do svých přístavů. Richard L. Armitage, bývalý náměstek ministra zahraničních věcí USA, v této souvislosti chválil Malajsii už v roce 2004 jako „*politického, hospodářského a strategického partnera velkého a stále rostoucího významu*“ (Armitage 2004).

Rozdíl mezi pročínskou a proamerickou spoluprací spočíval v tom, že zatímco vazba na Peking byla po roce 1989 veřejnými představiteli obhajována a podporována, o budování úzkých vztahů s Washingtonem se příliš nemluvalo.¹⁹ Malajsie sice vždy byla „*spolehlivým přítelem Spojených států*“, jak napsal v roce 2002 tehdejší vicepremiér Najib Razak, avšak „*k našim bilaterálním vztahům jsme přistupovali jako k dobře strážnému tajemství*“ (*well-kept secret*; Razak 2002).

Posilování americko-malajsijských vztahů je patrné zejména od nástupu současného premiéra Najiba Razaka (v úřadu od roku 2009). Ten přislíbil vyslání malajsijského lékařského personálu do Afghánistánu (2010), zapojení malajsijských ozbrojených složek do vojenských cvičení Cobra Gold (2011) – tj. největších vojenských cvičení v regionu, která se od roku 1981 konají každoročně pod patronátem USA v Thajsku – a připojil svou zemi k mezinárodní koalici, která bojuje s Islámským státem (Rinehart 2015: 4). Od chvíle, kdy vláda USA prohlásila východní Asii za jeden z prioritních zájmů své zahraniční politiky (viz „*pivot do Asie*“), došlo mezi zástupci USA a Malajsie k několika schůzkám na nejvyšší úrovni včetně dvou návštěv Baracka Obamy.²⁰

Nicméně upevňování vazeb s USA nikdy nebylo formálně namířeno proti žádnému státu. Když se například v září 2014 v tisku objevily informace, že Malajsie navrhla vládě USA, aby za účelem monitoringu dění v Jihočínském moři zapojila americký hlídkový letoun Boeing P-8 Poseidon, ministerstvo obrany Malajsie tyto zprávy důrazně demontovalo. Obdobně Kuala Lumpur jednal v říjnu 2015, když vláda rozhodla, že nechá u Jamesovy mělčiny v Bintulu ve státě Sarawak na Borneu vybudovat základnu námořní pěchoty. Oficiálně byl tento krok zdůvodněn ochranou malajsijských ropných nalezišť a o Číně nepadlo ani slovo (Mahadzir 2014).

Podle Tang Siew Muna, malajsijského poradce vlády a analytika z Institutu strategických a mezinárodních studií, by spor o ostrovy v Jihočínském moři mohl „*zásadním způsobem přispět k prohloubení americko-malajsijské vojenské spolupráce*“ (Mun 2016). Nic ale nenasvědčuje tomu, že by Malajsie chtěla vstoupit do aliance s USA, aby otevřeně využívala čínskou moc. V jejím zájmu zůstává posilování vztahů s USA, tak aby vláda ve Washingtonu považovala stabilitu tohoto regionu za svou prioritu, a to s ohledem na rostoucí asertivitu zahraniční politiky Číny.

Vtahování ostatních

Malajsijské vtahování (*enmeshment*) ostatních aktérů do regionálního uspořádání je relativně novým jevem. Strategická partnerství byla uzavřena doposud jen s Čínou (2014), Japonskem a Indií (obě 2015). Z toho je patrné, že se Malajsie soustředí na své tradiční spojence v asijském regionu. Spornou otázkou Jihočínského moře Malajsie v období posledních dvou let intenzivně vyjednávala i s jinými státy regionu (Vietnam, Filipíny, Austrálie), ale další strategické partnerství s nimi ohlášeno nebylo. A v tomto ohledu Malajsie pokračuje ve své „*poklidné*“ politice a udržování zvláštních vztahů s Čínou.

VIETNAM

Vietnamskou zahraniční politiku ve druhé polovině 20. století determinovala negativní zkušenost se světovými velmocemi. Svou nezávislost Vietnamci vybojovali ve válkách proti Francii (1946–1954) a USA (1964–1973). Po ukončení občanské války (1975) a sjednocení země (1976) Vietnam vstoupil do Hnutí nezúčastněných zemí, ale také do Rady

vzájemné hospodářské pomoci (RVHP, 1978). Nicméně i vůči Moskvě brzy zavládla nedůvěra, protože když vypukla sino-vietnamská válka (1979), Sovětský svaz pomohl Vietnamu asi v takové míře, jako Spojené státy pomohly „saigonskému režimu“ v roce 1975 – tedy téměř nijak.

Pocit trvalého ohrožení a zdůrazňování nezávislosti se v zahraniční politice Vietnamu projevily důrazem na tři základní pilíře politiky nezúčastněnosti: žádné vojenské aliance, žádné cizí vojenské základny na vlastním území a žádná závislost na cizích zemích. Vietnamská vláda tato východiska neuplatňovala do důsledku – v letech 1979 až 2002²¹ stát pronajímal Sovětskému svazu, respektive Rusku, významnou námořní základnu v zátocě Cam Ranh – přesto se k nezúčastněné politice „tři Ne“ hlásila a formálně ji neopustila dodnes (Bui 2016).

Angažování ve vztahu s Čínou

Angažování ve vztahu s Čínou má relativně krátkou historii. Když došlo k rozpadu Sovětského svazu, Vietnam tehdy ztratil svého hlavního spojence a Rusko tuto roli již sehrávat nedokázalo. Vietnamci nabídli (1990) vytvoření plnohodnotné vojenské aliance s Čínou, nicméně byli odmítnuti. Obě strany se shodly na normalizaci vzájemných vztahů a strategické spojení podepsaly teprve v roce 2008 (Hiep 2013: 339).

Angažovanost vůči Číně obsahuje zdánlivě protikladné prvky. Na jedné straně Vietnamci zdůrazňují odhodlání vzdorovat (*defiance*) jakýmkoli pokusům, které by vedly k omezení jejich politické autonomie a teritoriální integrity, na straně druhé můžeme na vietnamské zahraniční politice vysledovat ochotu podřizovat (*deference*) své zájmy prioritám Číny.

Vzdor vůči Číně a obava z ní vyplývají z historických zkušeností. Ve Vietnamu se na Čínu dívají jako na potenciální hrozbu. To je dáno několika faktory. Zaprvé mocenskou asymetrií a geografickou blízkostí obou zemí. Velikost a populace Vietnamu odpovídají asi středně velké provincii Číny. Číňané ze své perspektivy „Říše středu“ na Vietnamce tradičně nahlíželi jako na jeden z mnoha malých národů na periferii. Vietnamci jsou naopak přesvědčeni, že Čína nikdy neměla zájem na „*existenci silného a nezávislého Vietnamu*“ (Goh 2005: 19; srovnej Hiep 2013: 334–335).

Druhý faktor umocňující nedůvěru spočívá v tom, že Vietnamci považují Čínu za „*revizionistický a expanzechtivý stát*“ (Goh 2005: 19–20), který usiluje o územní zisky na úkor Vietnamu. Číňané v minulosti okupovali Vietnam bezmála tisíc let. Poslední agrese skončila před téměř čtyřiceti lety, nicméně některé územní spory zůstaly nevyřešeny. V současné době vzájemné vztahy poškozují spor o nároky na ostrovy v Jihočínském moři. K prvním ozbrojeným srážkám s Čínou zde došlo už v roce 1974, když Čína (1974) úspěšně zabrala část Paracelských ostrovů. O čtrnáct let později (1988) se totéž opakovalo na Johnsonově jižním útesu (*Johnson South Reef*) na Spratlyových ostrovech. Od roku 1990 se obě strany opakovaně pokoušely tento problém vyřešit diplomaticky, avšak neúspěšně. V ozbrojených střetech od sedmdesátých let zemřely desítky lidí, výraznou většinu Vietnamců (Stout 2014).

Třetí faktor vyplývá z nerovných hospodářských vztahů. Obě země svůj hospodářský růst vystavěly na levné pracovní síle a pobídkách pro zahraniční investory, a tak spolu soutěží o téhož „zákazníka“. Ačkoli vzájemný obchod mezi oběma zeměmi roste, děje se tak výrazně na úkor vietnamské obchodní bilance (Goh 2005: 21). Jestliže deficit v obchodu s Čínou ještě na počátku 21. století (2001) dosahoval necelých 190 milionů dolarů, o patnáct let později narostl na téměř 30 miliard USD (Vietnam News 2016).

Vietnamci mají zájem na udržování „*harmonických a kooperativních vztahů*“ s Čínou, aby tímto „*udrželi mír a zajistili zemi hospodářsky rozvoj*“ (Hiep 2013: 340). Vietnamská vláda si uvědomuje, že existence komunistického režimu v Hanoi závisí na zachování stejného politického systému v Pekingu. Pokud by se v Číně zhroutil komunismus, je vysoce pravděpodobné, že by stejný proces zasáhl i Vietnam. Zachování strategického partnerství s Čínou proto považuje za nutnost. Jistá míra podřízenosti vyplývá rovněž ze

smířenosti Vietnamu s tím, že Čína „hraje rozhodující roli v regionálním rozvoji, stabilitě a bezpečnosti“ (Goh 2005: 21).

Vietnamskou angažovanost vůči Číně nejvíce ohrožují spory o hranici v Jihočínském moři. Ty totiž v posledních přibližně pěti letech eskalovaly do otevřených, byť svým rozsahem limitovaných konfliktů. Poslední vlna střetů vznikla v květnu 2014, když Čína začala ve vietnamské výlučné ekonomické zóně budovat ropnou plošinu, označovanou jako HS-981. Když se do této lokality přiblížily vietnamské rybářské lodě, byly napadány a dvě z nich potopeny. Agresivní chování Číny vyvolalo ve Vietnamu rozsáhlé demonstrace, které provázelo rabování čínských podniků a obchodů (Panda 2015).²²

Vietnam ale nikdy neoznačil jednání Číny za hrozbu své bezpečnosti a v angažovanosti vůči ní zůstává velmi opatrný, protože jakákoli eskalace vztahů s Čínou by jej mohla poškodit, obzvláště jeho zájem zachovat *status quo* v Jihočínském moři.

Měkké vyvažování s USA

Vietnamskou zahraniční politiku limituje fakt, že jí chybí strategický partner, který by vyvažoval vazbu na Čínu. Jediným potenciálním spojencem, který by byl plnohodnotně schopen postavit se v (jiho)východní Asii Číně, jsou Spojené státy americké. Avšak jednostranná spolupráce s USA by poškodila vztahy s Čínou, což není v zájmu Vietnamu. Přesto spolupráce s USA za uplynulé dvě dekády prošla výraznou proměnou a zejména v posledních přibližně pěti letech jsou vzájemné vztahy nejintenzivnější od chvíle, kdy byly po skončení studené války obnoveny (1995).

Během devadesátých let sehrávaly Spojené státy americké ve vietnamské strategii měkkého vyvažování Číny velmi omezenou roli. K vůbec prvnímu navázání kontaktů s USA docházelo za vlády prezidenta George Bushe staršího (1989–1993) a zastupitelské úřady, včetně ambasád, byly otevřeny až od roku 1995. První léta od normalizace vzájemných vztahů se oba státy soustředily především na podporu obchodu a amerických investic. První bilaterální obchodní smlouva s USA, která vyvolala vlnu zahraničních investic do Vietnamu a nastartovala vysoký hospodářský růst, byla podepsána už v roce 1999. Vietnam vstoupil, také díky podpoře USA, v roce 2007 do WTO, díky čemuž zabránil odlivu investic do Číny, která již členem WTO byla. Díky těmto krokům obchod mezi USA a Vietnamem vykazoval, respektive vykazuje, stabilní nárůst. Jen během první dekády 21. století narostla obchodní výměna obou zemí o 1200 % (z 1,5 miliardy v roce 2001 na více než 20 miliard v roce 2011; viz Martin 2016: 1–2).

V neposlední řadě Vietnam úspěšně vyjednal (2016) vstup do Transtichomořského partnerství (*Trans Pacific Partnership – TPP*), obchodního bloku zemí kolem Tichého oceánu, avšak bez Číny. Předpokládá se, že Vietnam bude jednou ze zemí, které budou na členství v TPP profitovat nejvíce. Důvod vstupu však nebyl jen obchodní, nýbrž také strategický. Hanoi touto formou podporuje angažovanost USA v asijsko-tichomořském regionu, aby tím vyvážila rostoucí vliv Číny (Ky 2016).

Vietnam nikdy nesužovaly problémy s terorismem, a proto také vyhlášení války proti terorismu nezpůsobilo podobný efekt jako v případě vztahů USA a Filipín, respektive Malajsie. Naopak lze říci, že zahraniční politika prezidenta Bushe mladšího a jeho důraz na šíření demokracie vyvolávaly v Hanoji spíše obavy (Hiep 2013: 358).

Bezpečnostní spolupráce s USA jako forma měkkého vyvažování začala velmi pozvolna. Ještě počátkem devadesátých let, v době, kdy žádné diplomatické styky s USA formálně neexistovaly, Vietnam závisel téměř výhradně na dodávkách zbraní z Ruska nebo Číny. Vláda USA na vývoz zbraní do Vietnamu uplatňovala od konce americko-vietnamské války embargo. Za symbolickou, byť ve svých důsledcích významnou událost lze označit zakotvení první americké válečné lodě ve vietnamských pobřežních vodách (2003) nebo zahájení americko-vietnamských cvičení (2007). Největších vojenských cvičení v regionu Cobra Gold, které pořádají Spojené státy, se Vietnam neúčastní, byť v tomto roce (2016) poprvé vyslal své pozorovatele (Thanh Nien News 2016).

Prohloubení spolupráce je patrné teprve od chvíle, kdy prezident Barack Obama deklaroval „převod do Asie“, přičemž v téže době Čína zvyšuje námořní aktivity kolem Spratlyových ostrovů. Za jeden z vrcholů vietnamského měkkého vyvažování můžeme považovat návštěvu Vietnamu (2016), na níž Barack Obama potvrdil, že podpoří prodej amerických útočných zbraní (*lethal weapons*) do Vietnamu. Na tiskové konferenci prezident USA zdůraznil, že tento krok není namířen proti jakékoli zemi, respektive že je výhradně součástí procesu normalizace vzájemných vztahů (Obama 2016). Prodej zbraní nebyl ničím podmíněn; například zlepšením stavu lidských práv ve Vietnamu nebo předáním námořní základny v Cam Ranh Američanům. Příznačné také je, že spolupráce Vietnamu a Spojených států vychází ze smlouvy o komplexním partnerství (*comprehensive partnership*), přičemž ani jedna strana neuvažuje o jejím povýšení na úroveň strategického partnerství.

Vtahování ostatních

Vietnam je zemí, která je v politice vtahování velmi aktivní. Od roku 2001, kdy měl uzavřenou pouze jednu dohodu o strategickém partnerství (s Ruskem), přibývalo do současné chvíle dalších třináct zemí z Asie i Evropy. Vedle již zmiňované Číny (2008) vláda Vietnamu podepsala spolupráci s Japonskem (2006), Indií (2007), Jižní Koreou a Španělskem (2009), Velkou Británií (2010), Německem (2011), Itálií, Thajskem, Indonésií, Singapurem, Francií (2013) a Filipínami (2015). Pro vietnamské „vtahování“ je příznačné, že se vyhýbá spojenectvím s těmi mocnostmi, které by mohly být Čínou vnímány jako překážka úzkých sino-vietnamských vztahů. Například s hlavními spojenci USA v regionu (Austrálií) bylo uzavřeno pouze komplexní partnerství (*comprehensive partnership*). Podobně také Indonésie, která rovněž sdílí obavu z růstu čínské moci, mezi vietnamskými partnery chybí.

* * *

Srovnáme-li způsoby, jakými Filipíny, Malajsie a Vietnam modifikují své vztahy vůči Číně a USA (a dalším aktérům v regionu), zjišťujeme, že jejich postup je na první pohled velmi podobný. V první řadě nemají zájem zadržovat (*containment*) Čínu, naopak s ní chtějí navazovat blízké vztahy (*engagement*). Současné se obávají hegemoniálních ambicí Číny a tak usilují o zachování (nejen) vojenské přítomnosti USA v regionu (*soft-balancing*) a „vtahování“ (*enmeshment*) dalších významných aktérů do regionálního řádu. Ta sama o sobě nabízí několik variant, které shrnuje tabulka č. 2 (viz níže).

Zajišťování u všech analyzovaných států se od konce studené války vyvíjelo s ohledem na specifické podmínky, v nichž se vlády v Manile, Kuala Lumpur a Hanoji nacházely: Filipíny patřily mezi alianční spojence USA, Malajsie byla nezáčástněná a Vietnam byl spojencem Sovětského svazu. Každý ze jmenovaných byl nucen svou diplomacií přizpůsobit změněným podmínkám. Od začátku druhé dekády 21. století – tj. po deklaraci amerického „převodu do Asie“ a snahách Číny obsadit sporná území v Jihočínském moři – se ukazuje, že malé státy byly nuceny své zajišťování přizpůsobit těmto novým okolnostem.

Filipíny se poměrně jednoznačně vydaly cestou aktivního zajišťování (*active hedging*), neboť se maximálně snažily využívat možností, které byly nabízeny z Pekingu a Washingtonu (a dalších metropolí). Filipíny se naučily umně manévrovat mezi oběma velmocemi. A teprve zhoršující se situace v Jihočínském moři a ochota Spojených států obnovit alianci z dob studené války přiměla Manilu posílit vazby na USA.

Filipíny jsou jedinečné v tom, že jako jediná země ASEAN disponují smlouvou o vzájemné pomoci s USA a poskytují vojenské základny na svém území americkým ozbrojeným složkám. Navíc vláda USA přidělila Filipínám statut „hlavního spojence mimo NATO“, jímž do té doby disponovalo jen Thajsko.

Čína pro Filipíny stále představuje významného partnera, což je patrné přinejmenším z množství zahraničních investic čínského původu. Nicméně mezi oběma těmito státy došlo

Tabulka č. 2
Variace strategií zajišťování

| | Filipíny | Malajsie | Vietnam |
|--|---|--|--|
| Angažovanost (<i>engagement</i>) ve vztahu s Čínou | <ul style="list-style-type: none"> – důležitá obchodní a investiční země – vztahy poznamenány vzájemnou nedůvěrou – vyvolání arbitráže o nároky v Jihočínském moři | <ul style="list-style-type: none"> – klíčový spojenec se statutem strategického partnerství – tolerance k ne-demokratickým praktikám Číny – přehlížení incidentů v Jihočínském moři | <ul style="list-style-type: none"> – klíčový spojenec se statutem strategického partnerství – úzké spojení, ideologická afinita komunistických stran – spor o nároky v Jihočínském moři |
| Měkké vyvažování (<i>soft balancing</i>) s USA | <ul style="list-style-type: none"> – vojenská aliance s USA a poskytnutí vojenské základny na Filipínách (pro boj s teroristy) – společná vojenská cvičení | <ul style="list-style-type: none"> – společná vojenská cvičení (bez aliance a strategického partnerství) – sblížení s USA až po roce 2009 (za premiéra Razaka) | <ul style="list-style-type: none"> – úspěšná normalizace vztahů (bez aliance a strategického partnerství) – plánovaný nákup americké bojové techniky |
| Vtahování (<i>enmeshment</i>) ostatních aktérů | Vietnam, Japonsko, Austrálie | Japonsko, Indie | Rusko, Indie, Japonsko a dalších deset zemí Asie a Evropy |

Zdroj: Autor.

k opakovanému nabourání vzájemné důvěry, a to hlavně kvůli čínským aktivitám v Jihočínském moři. Filipíny v této souvislosti vyvolaly proti Číně mezinárodní arbitráž. Daly tím poměrně jasně najevo, že se hodlají diplomaticky bránit a že se neobávají zhoršení vzájemných vztahů.

Malajsie je příklad země, která se zajišťuje jen opatrně (*hesitant hedger*), protože se od americko-čínského soupeření v jihovýchodní Asii snaží držet stranou. Od konce studené války si účelově budovala úzké vztahy s Čínou, což pro ni byl způsob, jak posílit své postavení v rámci nezúčastněných zemí (zejména v rámci takzvaného třetího světa). Tím, že zpochybňovala zahraniční intervencionismus USA, dostávalo se jí větší pozornosti ve světové politice (ostatně tak to činila už v době studené války).

Malajsie si od konce studené války vytvářela úzké vazby na Čínu, a to jak ekonomické, institucionální, tak i osobní, respektive na úrovni představitelů exekutiv. Čína pro Malajsiu nepředstavovala hrozbu díky geografické vzdálenosti a nepoměrně méně incidentům, k nimž mezi oběma zeměmi v Jihočínském moři docházelo. Proto vlády premiérů Mahathira Mohamada i Abdulláha Ahmada Badawiho byly ochotné zahrnout do zahraniční politiky omezené ústupky (*limited bandwagoning*). Spolupráce s USA (jako forma měkkého vyvažování) sice existovala, ale politické elity ji příliš nezdůrazňovaly. Byl to pragmatický postoj, který dobře vystihoval podstatu malajsijského zajišťování.

Ovšem v době nástupu současného premiéra Razaka se tato politika stala neudržitelnou právě kvůli rostoucím incidentům v Jihočínském moři. Malajsie se oficiálně hlásí ke

spojenectví s USA, zejména pak v boji proti terorismu, ale podporuje rovněž zahraničně-politické aktivity USA ve světě, dokonce se zapojila do vojenských cvičení Cobra Gold. Malajsijsci přestávají pasivně přihlížet vzestupu čínské moci a dávají najevo, že politická i vojenská angažovanost USA v regionu je vítána. Nicméně malajsijská vláda nemá v úmyslu jakýmkoli způsobem ohrožovat své vztahy s Pekingem. Také proto se odmítla připojit k filipínské žádosti o arbitráž s Čínou.

Vietnam je specifický případ, jehož zajišťovací strategie leží mezi aktivními Filipínami a pasivní Malajsií. Zahraniční politika hanojské vlády je limitována tím, že Vietnam leží v bezprostřední blízkosti Číny. V důsledku toho mu – na rozdíl od vlád na Filipínách či v Malajsií, které od Číny odděluje moře – zbývá jen omezený prostor pro manévrování. Vietnam se s touto podřízenou rolí smiřuje. Podporuje úzkou spolupráci s Čínou, protože politika tvrdého vyvažování by jej více poškodila, než by z ní mohl získat. Současně ale zdůrazňuje svou schopnost vzdorovat cizím mocnostem sám o sobě, zejména schopnost bránit své teritorium a svou suverenitu (tak to činil i v době studené války). A v tomto omezeném prostoru usiluje o prohlubování spolupráce s USA a maximální vtaňování ostatních mocností do regionu, aby tím Číně naznačil, že není sám.

Nejvyšším představitelům hanojské vlády se v posledních letech úspěšně dařilo lobbovat u administrativy Baracka Obamy, aby si zajistili prodej amerických zbraní. Vietnam šel dokonce tak daleko, že podpořil filipínskou žádost o arbitráž proti Číně. Nicméně zde je třeba zdůraznit, že šlo o politické gesto, které bylo na hraně toho, co si vláda v Hanoji může a je ochotná dovolit. Přímou participací na vojenských cvičeních Cobra Gold v Thajsku vietnamští komunisté odmítají, protože takový krok by mohli v Pekingu vnímat jako ofenzivní akt.

¹ Jediný alespoň zdánlivě srovnatelný region představuje Severní Amerika, kde roli hegemonu sehrávají Spojené státy americké. Ty ale sdílejí hranici pouze se dvěma státy a s nimi vláda USA nevede žádné teritoriální spory.

² Jde zejména o nároky na různé ostrůvky, skaliska a písky na Spratlyových a Paracelských ostrovech.

³ Tento termín se začal hojně používat, poté co se objevil v Národní bezpečnostní strategii USA (*National Security Strategy of the United States*) z roku 2006 (NSS 2006).

⁴ Nejprve došlo k uzavření americké letecké základny *Clark Air Base* (listopad 1991) a do roka i námořní základny v *Subic Bay* (*US Naval Base Subic Bay*).

⁵ Mischiefovo skalisko se nachází asi 200 km západně od filipínského ostrova Palawan. Ostrov byl zabrán Čínskou lidovou republikou, nicméně nárokují si jej také vlády Filipín, Vietnamu a Čínské republiky (Tchaj-wan).

⁶ Poslední informace ukazují, že Čína na Mischiefovu skalisku vybudovala základnu včetně letiště.

⁷ První z řady problémů se objevil v průběhu roku 2007. Tehdy filipínská média odhalila, že vládní projekty na vybudování telekomunikační a dopravní infrastruktury byly účelově předraženy a výsledek výběrového řízení zmanipulovaný ve prospěch čínských investorů. Tehdejší prezidentka Arroyová raději projekty zrušila ještě před tím, než byly zahájeny, aby se tak vyhnula obvinění z korupce. Tento její krok sice nevedl k zásadnímu přehodnocení vztahů s čínskou vládou, nicméně pro čínské investory přestala být prezidentka Arroyová věrohodným partnerem (Castro 2009: 422).

⁸ Mělčina *Scarborough* (*Scarborough Shoal*) se nachází necelých 200 km od bývalé americké základny v *Subic Bay* na ostrově Luzon. Nárokují si ji také vlády Filipín a Čínské republiky (Tchaj-wan).

⁹ Filipíny byly za druhé světové války osvobozeny americkou armádou, která pak zůstala, na základě Smlouvy o vojenských základnách (*Military Bases Agreement*, 1947), dislokována na ostrově Luzon. Nedlouho po vyhlášení své nezávislosti (1946) Filipíny s USA uzavřely sérii aliančních smluv: Program vojenské spolupráce (*Military Assistance Program*, 1947) a Smlouvu o vzájemné obraně (*Mutual Defense Treaty*, 1951). Podobný bezpečnostní závazek v této oblasti byl ze strany USA garantován pouze vládám Japonska, Tchaj-wanu, Jižní Koreje, Austrálie a Nového Zélandu.

¹⁰ *Balikatan* je slovo, které v tagalštině znamená „bok po boku“.

¹¹ Jde zejména o skupiny Abú Sajjáf, Džamá islámíja a Islámská fronta osvobození Morů.

¹² V polovině roku 2004 byl v Iráku zadržen filipínský řidič Angelo de la Cruz. Jeho únosci, kteří se označovali jako Armáda Chálida ibn al-Valida, vyhrožovali Cruzovou popravou, pokud nebudou staženy všechny filipínské jednotky z Iráku. Celá aféra vyvolala u Filipínců velkou odezvu a prezidenta Arroyová, jejíž podpora slábla, vyšla teroristům vstříc. Nic na tom nezměnily ani protesty z Washingtonu, že takovéto ústupky povedou k nárůstu teroristických útoků a únosů civilistů (Castro 2010: 713).

¹³ V rozhovoru s deníkem *New York Times* v roce 2014 Aquino prohlásil: „Co se musí stát, abyste řekli: ‚Tak už dost!‘ Svět by neměl mlčet. Vzpomeňte na to, jak byly Sudety vydány, aby se ustoupilo Hitlerovi a zabránilo tím vypuknutí druhé světové války“ (Bauzon – Valente 2014).

- ¹⁴ Malajsie patřila mezi zakládající státy (1971) takzvané Pětistranné obranné úmluvy (*Five Power Defence Arrangements*).
- ¹⁵ Filipíny navázaly diplomatické styky s ČLR v červnu 1975, o měsíc později je následovalo Thajsko. Indonésie a Singapur – stejně jako Brunej, která do ASEAN vstoupila až roku 1984 – uznaly „jednu Čínu“ až v roce 1990 (Dhillon 2009: 152).
- ¹⁶ Dodejme, že ke zlepšení čínsko-malajsijských vztahů v druhé polovině devadesátých let přispěl i průběh asijské finanční krize (1997), během níž Peking aktivně přispíval – na rozdíl od váhavé role Washingtonu či Tokia – ke zmírnění a překonání jejích následků.
- ¹⁷ Badawihó vláda na sebe upozornila mimo jiné tím, že zakázala (2004) svým ministrům podnikat cesty na Tchaj-wan. Tehdejší vicepremiér Najib Razak toto rozhodnutí obhajoval tím, že by mohlo dojít k poškození vztahů s Pekingem.
- ¹⁸ Vláda v Kuala Lumpur odmítla (2000) na svém území zaregistrovat čínské duchovní hnutí Fa-lun-kung. Stalo se tak jen několik měsíců poté, co bylo toto hnutí zakázáno v samotné Číně. V Kuala Lumpur rovněž vydali zákaz (2005) publikovat noviny *Epoch Times*, které se věnovaly pronásledování výše uvedeného hnutí nebo omezování práv v Tibetu a devět členů Fa-lun-kungu bylo obviněno z porušování malajsijského korporátního práva (*Companies Act of 1956*). Tyto kroky byly učiněny poté, co si čínská vláda v oficiálním dopise postěžovala, že *Epoch Times* poškozují dobré jméno ČLR (Reporters Without Borders 2005; Committee to Protect Journalists 2005).
- ¹⁹ Vztahy s USA negativně ovlivňuje to, že Kuala Lumpur udržuje dobré vztahy s tradičními rivaly americké zahraniční politiky (například Íránem, Palestinci). Vztahy ovlivnila i asijská finanční krize (1997–1998), během níž Američané – na rozdíl od Číňanů – nenabídli ekonomikám jihovýchodní Asie žádnou podporu.
- ²⁰ Prvním prezidentem USA, který navštívil Malajsii, byl Lyndon B. Johnson v roce 1966. Barack Obama je prvním prezidentem USA, který tuto zemi navštívil dvakrát (2014 a 2015).
- ²¹ Ruské letectvo i námořnictvo začala základnu znovu občasně využívat od roku 2014.
- ²² Tyto nepokoje způsobily pokles cestovního ruchu mezi oběma státy. Zajímavé ale je, že vzájemný obchod nijak nenarušily. Paradoxně v roce 2014 bilaterální obchod vzrostl vůči předchozímu roku o 16 % (China Daily 2016).

Literatura

- Acharya, Amitav (1999): Containment, Engagement, or Counter-dominance? In: Johnston, Alastair, Iain – Ross, Robert S. (eds.): *Engaging China: The Management of an Emerging Power*. London and New York: Routledge, s. 129–151.
- Ba, Alice (2009): Systemic Neglect: A Reconsideration of US-Southeast Asia Policy. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 31, No. 3, s. 369–398.
- Castro, Renato Cruz de (2009): The US-Philippine Alliance: An Evolving Hedge against an Emerging China Challenge. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 31, No. 3, s. 399–423.
- Castro, Renato Cruz de (2010): Weakness and Gambits in Philippine Foreign Policy in the Twenty-first Century. *Pacific Affairs*, Vol. 83, No. 4 (December 2010), s. 697–717.
- Dhillon, Kariminder Singh (2009): *Malaysian Foreign Policy in the Mahathir Era, 1981–2003: Dilemmas of Development*. NUS Press.
- Fallows, James (1995): *Looking at the Sun: The Rise of the New East Asian Economic and Political System*. New York: Vintage Books.
- Fiori, Antonio – Passeri, Andrea (2013): Hedging in search of a new age of non-alignment: Myanmar between China and the US. SISP Conference, Firenze, 12–14 September 2013.
- Gallagher, Michael G. (1994): China's Illusory Threat to the South China Sea. *International Security*, Vol. 19, No. 1, s. 169–194.
- Gideon, Rose (1998): Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, No. 51 (October 1998), s. 144–172.
- Goh, Evelyn (2005): Meeting the China Challenge: The U.S. in Southeast Asian Regional Security Strategies. *Policy Studies 16*, East-West Center, Washington.
- Goh, Evelyn (2016): Southeast Asian Strategies toward the Great Powers: Still Hedging after All These Years? *The ASAN Forum Online*, January–February 2016, Vol. 4, No. 1.
- Graham, Euan (2013): Southeast Asia in the US Rebalance: Perceptions from a Divided Region. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 35, No. 3, December 2013, s. 305–332.
- Hiep, Le Hong (2013): Vietnam's Hedging Strategy against China since Normalization. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 35, No. 3, December 2013, s. 333–368.
- Chinyong, Joseph – Nawab, Mohamed – Osman, Mohamed (2009): Coping with Complexity: Trends in Thailand's and Malaysia's Relations. In: Tang, Shipping – Mingjiang, Li – Acharya, Amitav (eds.): *Living with China: Regional States and China through Crises and Turning Points*. New York: Palgrave Macmillan, s. 129–152.
- Chestnut, Sheena – Johnston, Alastair Iain (2009): Is China Rising? In: Paus, Eva – Prime, Penelope – Western, Jon (eds.): *Global giants: Is China changing the rules of the game?* New York: Palgrave Macmillan, s. 237–260.
- Chung, Chien-Peng (2004): Southeast Asia-China Relations: Dialectics of “Hedging” and “Counter-Hedging”. *Southeast Asian Affairs*, s. 35–53.

- Chung, Jae Ho (2009/2010): East Asia Responds to the Rise of China: Patterns and Variations. *Pacific Affairs*, Vol. 82, No. 4 (Winter 2009/2010), s. 657–675.
- Johnston, Alastair Iain (2013): How New and Assertive is China's New Assertiveness? *International Security*, Vol. 37, No. 4, s. 7–48.
- Johnston, Alastair Iain – Ross, Robert (eds., 1999): *Engaging China: The Management of an Emerging Power*. Routledge.
- Kang, David C. (2003): Getting Asia Wrong: The Need for New Analytical Frameworks. *International Security*, Vol. 27, No. 4, s. 57–85.
- Kuik, Cheng-Chwee (2008): The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 30, No. 2, s. 139–185.
- Kuik, Cheng-Chwee (2015a): Malaysia between the United States and China: What do Weaker States Hedge Against? *Asian Politics & Policy*, Vol. 8, No. 1, s. 155–177.
- Kuik, Cheng-Chwee (2015b): Variations on a (Hedging) Theme: Comparing ASEAN Core States' Alignment Behavior. In: Gilbert Rozman, *Joint U.S.-Korea Academic Studies*, Vol. 26, Washington, DC: Korea Economic Institute of America, s. 11–26.
- Kuik, Cheng-Chwee (2016): How Do Weaker States Hedge? Unpacking ASEAN states' alignment behavior towards China. *Journal of Contemporary China*, Vol. 25, No. 100, s. 500–514.
- Liow, Joseph Chin Yong (2000): Malaysia-China Relations in the 1990s: The Maturing of a Partnership. *Asian Survey*, Vol. 40, No. 4, s. 672–691.
- Martin, Michael F. (2016): U.S.-Vietnam Economic and Trade Relations: Issues for the 114th Congress, May 20, 2016. Congressional Research Service (CRS) Report.
- Mauzy, Diane K. – Job, Brian L. (2007): U.S. Policy in Southeast Asia. Limited Re-engagement after Years of Benign Neglect. *Asian Survey*, Vol. 47, No. 4, s. 622–641.
- McDougall, Derek (2012): Responses to 'Rising China' in the East Asian Region: Soft balancing with accommodation. *Journal of Contemporary China*, Vol. 21, No. 73, s. 1–17.
- Mearsheimer, John J. (2006): China's Unpeaceful Rice. *Current History*, Vol. 105, No. 690, s. 160–162.
- Medeiros, Evan S. (2005/2006): Strategic Hedging and the Future of Asia-Pacific Stability. *The Washington Quarterly*, Vol. 29, No. 1, s. 145–167.
- Meyer, Stanley E. (1996): *Incident at Mischief Reef: Implications for the Philippines, China and the United States*. Strategy Research Project. Carlisle Barracks, Pennsylvania: US Army War College.
- Minh, Pham Quang (2011): The East Asia Security Environment in the Beginning of the Twenty-First Century and the Adjustments in Vietnamese Foreign Policy. *Asia Pacific Review*, Vol. 18, No. 1, s. 98–108.
- Odgaard, Liselotte (2007): *The Balance of Power in Asia-Pacific: US-China Policies on Regional Order*. London – New York: Routledge.
- Parameswaran, Prashanth (2015b): *Playing It Safe: Malaysia's Approach to the South China Sea and Implications for the United States*. Center for New American Security (February 2015), <https://www.files.ethz.ch/isn/189746/CNAS%20Maritime%2006_Parameswaran_Final.pdf>, přístup 6. 7. 2016.
- Rinehart, Ian E. (2015): Malaysia: Background and U.S. Relations. November 19, 2015. *Congressional Research Service (CRS) Report*.
- Roy, Denny (1994): Hegemon on the Horizon? China's Threat to East Asian Security. *International Security*, Vol. 19, No. 1, s. 149–168.
- Roy, Denny (2005): Southeast Asia and China: Balancing or Bandwagoning? *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 27, No. 2, s. 305–322.
- Segal, Gerald (1996): East Asia and the "Constraint" of China. *International Security*, Vol. 20, No. 4 (Spring, 1996), s. 107–135.
- Simon, Shledon W. (1999): Is there a U. S. strategy for East Asia? *Contemporary Southeast Asia*, December 1999, Vol. 21, No. 3, s. 325–344.
- Sokolsky, Richard – Rabasa, Angel – Neu, C. R. (2000): *The Role of Southeast Asia in U.S. Strategy toward China*. Santa Monica: RAND Report MR-1170-AE.
- Storey, Ian James (1999): Creeping Assertiveness: China, the Philippines and the South China Sea Dispute. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 21, No. 1 (April 1999), s. 95–118.
- Tessman, Brock – Wolfe, Wojtek (2011): Great Power and Strategic Hedging: The Case of Chinese Energy Security Strategy. *International Studies Review*, No. 13, s. 214–240.
- Tow, Shannon (2004): Southeast Asia in the Sino-U.S. Strategic Balance. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 26, No. 3, s. 434–459.
- Vuving, Alexander (2006): Strategy and Evolution of Vietnam's China Policy: A Changing Mixture of Patways. *Asian Survey*, Vol. 46, No. 6, s. 805–824.

Dokumenty

- Amador III, Julio (2013): The Philippines' Search for Strategic Partners. *The Diplomat*, July 23, 2013, <<http://thediplomat.com/2013/07/the-philippines-search-for-strategic-partners/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Armitage, Richard L. (2004): Remarks at Swearing In of Christopher J. LaFleur, Ambassador Designate to Malaysia, <<http://2001-2009.state.gov/s/d/former/armitage/remarks/39467.htm>>, přístup 6. 7. 2016.

- Bauzon, Bernice Camille V. – Valente, Catherine (2014): Appeasement ‘will not stop Beijing’s expansionism’. *Manila Times*, February 6, 2014, <<http://www.manilatimes.net/appeasement-will-not-stop-beijings-expansionism/73736/>>, přístup 6. 7. 2016.
- BBC News (2016): South China Sea: Tribunal backs case against China brought by Philippines, 12 July 2016, <<http://www.bbc.com/news/world-asia-china-36771749>>, přístup 12. 7. 2016.
- Bílá kniha obrany (2015): The State Council Information Office of the People’s Republic of China: China’s Military Strategy, Beijing, May 2015, <http://www.china.org.cn/china/2015-05/26/content_35661433.htm>, přístup 6. 7. 2016.
- Bui, Nguyen (2016): Vietnam Should Abandon Non-Alignment Now. *The Diplomat*, <<http://thediplomat.com/2016/01/vietnam-should-abandon-non-alignment-now/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Bush, George (1991): Remarks to the American Legislative Exchange Council, March 1, 1991, <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19351>>, přístup 6. 7. 2016.
- Calmes, James (2011): A US Marine Base for Australia Irritates China. *The New York Times*, November 16, 2011, <http://www.nytimes.com/2011/11/17/world/asia/obama-and-gillard-expand-us-australia-military-ties.html?_r=0>, přístup 6. 7. 2016.
- China Daily (2016): *China remains biggest trade partner of Vietnam in 9 months: Statistics*. *ChinaDaily.com.cn*, September 29, 2015, <http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-09/29/content_22010810.htm>, přístup 6. 7. 2016.
- Clinton, Hillary (2011): America’s Pacific Century. *Foreign Policy* October 11, 2011, <<http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Cohen, Zachary (2016): Photos reveal growth of Chinese military bases in South China Sea. *CNN*, May 15, 2016, <<http://edition.cnn.com/2016/05/13/politics/china-military-south-china-sea-report/>>, přístup 6. 10. 2016.
- Committee to Protect Journalists (2005): Malaysia, February 28, 2005, <https://www.cpj.org/cases05/asia_cases_05/malaysia.html>, přístup 6. 7. 2016.
- Department of Statistic Malaysia (2015): Monthly External Trade Statistics November 2015, <https://www.statistics.gov.my/index.php?r=column/cthemByCat&cat=139&bul_id=RHVMcVd1OUlhK0pReVVKcXzDnFQQT09&menu_id=azJjRWpYL0VBVYU90TVhpcIByWjdMQT09>, přístup 6. 7. 2016.
- Economist (1999): Mahathir, closet westerner, <<http://www.economist.com/node/322858>>, přístup 6. 7. 2016.
- EDCA (2014): Enhanced Defense Cooperation Agreement, <http://www.gov.ph/downloads/2014/04apr/2014_0428-EDCA.pdf>, přístup 6. 7. 2016.
- Embassy of Philippines (b. d.): Overview of Philippines – China Relations, <<http://beijingpe.dfa.gov.ph/phl-china-relations>>, přístup 6. 7. 2016.
- Guardian (2014): Malaysia seeks Australian support in South China Sea dispute. January 26, 2014, <<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/15/malaysia-seeks-australian-support-south-china-sea-dispute>>, přístup 6. 7. 2016.
- Heginbotham, Eric – Samuels, Richard J. (2002): Japan’s Dual Hedge. *Foreign Affairs*, Sep./Oct. 2002.
- Joint Statement between China and the Philippines (2000): Framework of Bilateral Cooperation in the 21st Century, November 15, 2000, <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t5785.shtml>, přístup 6. 7. 2016.
- Kaplan, Robert D. (2011): The South China Sea Is the Future of Conflict. *Foreign Policy*, 1. 10. 2015.
- Kurlantzick, Joshua (2014): America’s Real Pivot: Time For a Treaty Alliance With Vietnam? *The National Interests*, October 14, 2014, <<http://nationalinterest.org/blog/americas-real-pivot-time-treaty-alliance-vietnam-11466>>, přístup 6. 7. 2016.
- Ky, Nam (2016): The Case for Stronger Relations Between Vietnam and America. *National Interests*, October 24, 2016, <<http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-case-stronger-relations-between-vietnam-america-18159>>, přístup 6. 7. 2016.
- Lansangan, Jose G. (2003): China-Philippine Friendly Relationship Will Last Forever. October 15, 2003, <<http://ph.china-embassy.org/eng/sgdt/t83710.htm>>, přístup 6. 7. 2016.
- NSS (2006): National Security Strategy of the United States, <<http://www.state.gov/documents/organization/64884.pdf>>, přístup 6. 7. 2016.
- Mahadzir, Dzirhan (2014): No, Malaysia Would Never Host a US Spy Base. *The Diplomat*, September 19, 2014, <<http://thediplomat.com/2014/09/no-malaysia-would-never-host-a-us-spy-base/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Medeiros, Evan S. – Fravel, Taylor M. (2003): China’s New Diplomacy. *Foreign Affairs*, Nov./Dec. Issue *Asia-China*, Vol. 82, No. 6, s. 22–35.
- Mollman, Steve (2015): The politics behind Malaysia’s recent anti-Chinese rally. *Quartz*, September 16, 2015.
- Mun, Tang Siew (2016): Why Malaysia is adopting a tougher South China Sea stance – Tang Siew Mun. *Malaymail online*, March 21, 2016, <<http://www.themalaymailonline.com/what-you-think/article/why-malaysia-is-adopting-a-tougher-south-china-sea-stance-tang-siew-mun#sthash.7bI3NzPh.dpuf>>, přístup 6. 7. 2016.
- Obama, Barack (2011): Remarks by President Obama to the Australian Parliament, November 17, 2011, <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>>, přístup 6. 7. 2016.
- Obama, Barack (2016): Joint Statement by President Obama and President Trần Đại Quang of Vietnam May 23, 2016, <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=117605&st=&st1=&>>, přístup 6. 7. 2016.

- Panda, Ankit (2015): China's HD-981 Oil Rig Returns, Near Disputed South China Sea Waters. *The Diplomat*, June 27, 2015, <<http://thediplomat.com/2015/06/chinas-hd-981-oil-rig-returns-to-disputed-south-china-sea-waters/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Parameswaran, Prashanth (2015a): Vietnam, Philippines Near New Strategic Partnership. *The Diplomat*, October 24, 2015, <<http://thediplomat.com/2015/10/vietnam-philippines-near-new-strategic-partnership/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Razak, Najib bin tul Abdul (2002): U.S.-Malaysia Defense Cooperation: A Solid Success Story. *The Heritage Foundation*, May 3, 2002, <<http://www.heritage.org/research/lecture/us-malaysia-defense-cooperation>>, přístup 6. 7. 2016.
- Reporters Without Borders (2005): Kuala Lumpur maintains ban on Epoch Times imports, July 2015, <<https://rsf.org/en/news/kuala-lumpur-maintains-ban-epoch-times-imports>>, přístup 6. 7. 2016.
- Robles, Raissa (2004): Warming ties mark Arroyo's Beijing visit. *South China Morning Post*, September 1, 2004, <<http://www.scmp.com/article/468619/warming-ties-mark-arroyos-beijing-visit>>, přístup 6. 7. 2016.
- South China Morning Post (2016): China and Asean reach deal on uninhabited South China Sea islands, <<http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1994669/china-and-asean-reach-deal-uninhabited-south-china-sea>>, přístup 6. 7. 2016.
- Stout, David (2014): The Last Time China Got Into a Fight With Vietnam, It Was a Disaster. *Time Magazine*, May 15, 2014, <<http://time.com/100417/china-vietnam-sino-vietnamese-war-south-china-sea/>>, přístup 6. 7. 2016.
- Taiwan Today (1990): Aquino Urged To Avoid Taipei Contacts; Peking Concerned about, <<http://taiwantoday.tw/ct.asp?xItem=10784&ctNode=122>>, přístup 6. 7. 2016.
- Thanh Nien News (2016): Vietnam joins Cobra Gold military exercise as observer. February 11, 2016, <<http://www.thanhniennews.com/politics/vietnam-joins-cobra-gold-military-exercise-as-observer-59133.html>>, přístup 6. 7. 2016.
- UPI (1993): Ramos: China assures on peaceful intentions, <<http://www.upi.com/Archives/1993/04/27/Ramos-China-assures-on-peaceful-intentions/4803735883200/>>, přístup 6. 7. 2016.
- U.S. Department of State (2015): U.S. Relations With the Philippines, <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2794.htm>>, přístup 6. 7. 2016.
- Vietnam News (2016): VN trade deficit with China drops, April 09, 2016, <<http://vietnamnews.vn/economy/295054/vn-trade-deficit-with-china-drops.html#KU3Z8rVcGm9vU8L2.99>>, přístup 6. 7. 2016.
- Wall Street Journal (2013): Manila Gets Serious About Defense. *Wall Street Journal*, July 16, 2016, s. 14.
- Walt, Stephen M. (2011): Explaining Obama's Asia policy. *Foreign Policy*, November 18, 2011.

Poznámka

Vznik článku byl podpořen z Grantového systému Západočeské univerzity v Plzni v rámci projektu Studentské grantové soutěže č. SGS-2014-201.